

ביבליוגרפיה.

מקלט, יוצא אחת לחודש, העורך י. ד. ברקוביץ; המוציא: אברהם יוסף שטיבל.
כרך ראשון, ספר ראשון. ניוורק, תשרי, תר"ף.

יתיה העתיד הפריטוריאלי של היהודים בארץ ישראל, מת שיחית, הנת אחת ברור:
קבוצי היהודים בכל הארצות ישארו גם לחבא כמו שהם. והיוצא מזה בנוגע לספרותנו: לספרות
העברית ברחוב היהודים שבארץ ישראל אין ערך, אולי גם אין תקומה, אם בכל רחובות-

היתורים שכלל הארצות לא תתה, על יד ספרות היהודית המדוברת, גם בשני ספרותי עברי לחייתם. יקודם על כן בכרכה מעשה אברתם יוסף שפיכל, מו"ל, התקופה' במוסקבה-הורשה, לכוון גם בנויורק בית-מועד לאנשי הרוח העבריים כמערכ.

*

הפואימה, "ווילנה", שבה פותח, המקלם, נותנת טהורה על כל החוכרה. ואמנם, ביצירה הרשה זו יש מכל חוד-החיוג של שניאור, ואך מעט מאד מברק-השלילה של אישיותו השירית. כי אכן ברק של, דרבן מצלצל' יש לחלק גדול משירי שניאור, וזה עוד לא כבה ראינותו בשיר, כיון כורות', שהרפים כהפה'צ ש"ו, במקום שהוא מביע את כל בהילתו לועה, צדקה ועמל עם-הרבוים ביום, מברך את הלילה ואת האור העשן המכריה את עם-הדבורים מעמלו, וכזוירליסט מיליטריסטי, שראה את אחוריו של נימשה ואת פניו לא ראה, הוא מקלם את הרשע-היחיר הצובר את כל הרבש וזוללו במעם אחת ... בקיצור, אליגוריה של רשע-כסל, המכריחה מאוד עשן כל תומת-חיים וכל מיתוס-אמת! ומת ירחב הלב אחרי זה לקראת, "ווילנה", פואימה זו. המתחילה כהמור נלכב כל כך וממשיכה ... אמנם, לא כהדרת-קודש— עד לירי כך לא הניע הדבר גם הפעם! — אבל כנקורת רמה, ככל אופן. הנקורת חולכת ומתרוסמת, חולכת ועולה מפרק א' לב' ומכ' לב' ... אך גם בשאר הפרקים יש מקומות פמטיים אדירים, ששורות שנונות של ריטוריקה כבירה מנצנצות בהם.

בחלק השירה המנוקדת יש בחוכרת עוד שני דברים: מנילת-מנוח' של פ. ניצנצורג וליריקה של דוד פוגל, מנילת מנוח' כחובה כמנגון-קדומים, ויש בה פסוקים נאים הרבה (ובת שכנתו כי אחבה את הסכל העוכר לפני החלון — ויפתח לבכו וירחב); יש גם רמזים רב-ערך; אבל, כמובן, אין כאן הכת הראשון של המנגון הקדום, ולפיכך אין גם יצירה שלמה של חיי אדם יהודי או אפילו של אפיוודה אחת מקיפה מחיי אדם היהודי. וסוף-סוף אין דבר יפה ומוצלח זה אלא חקוי שנעשה ככשרון ספרותי וכהשגות דקה של אדם-משורר פוררני. פוגל הוא, כנראה, פנים חדשות באהל-שירתנו. ראשונה פגשנוהו ב"בבלות" של שופמן. בנחוי נניח גם ב"מקלם", אבל יש קצב — וקצב עדין — לבניחיותו. בצורה הוא מזכיר קצת את שיריו הקצרים-המטובחים של אברתם כן-יצחק. אלא שהוא פחות תרבותי ויותר בלתי אמצעי. שני האחרונים (החמשי ותששי) שבציקלום מהנים ביותר.

*

עשיר הוא חלק הספרים. בראש וראשון עומד, כרת' של ברקוביץ, אחת מיצירות-העליה של המספר: צמצום, כהירות, פרצופי-אנשים בשנים-שלשה שרפוטים. התהום שבין העולם הפנימי המלא של העיירה הליטאית העניה, עולם שריתו נשתמר כדבורה הזקנה, ובין העולם החיצוני הריק של בנת האמיד באמריקה ובני ליותו, נחשף לעינינו על ידי אמצעים אמנותיים פשוטים, חזקים וחשובים.

בזאת לא יאמה, לצערנו, על הפרק הראשון של הרומן בשני חלקים, על בליפת' סאת ד. קמחי, שאופן תיאורו הוא מורכב, ריאלי-לירי, וצירוף חקיום הוא מלאכותי למעטים ותלוי על בלימה. ההרצאה מעידה על כשרון, על מעם, אבל המסיכולוגיזמן השונים הם מעשי ירי אנוש קומבינאטור, אינם חולכים ישר למפתחם, אלא מסחוככים סהור-סחור, ורושטם אתם. כבורה-הרומן היא עלמה יהודית דיקנמית, יפה, הלשה, עצבנית ובעלה-נפש, שאין לה כל מעמד. המכיבה—עיררה אוקריינית-פולנית ושדה-אחוזה של יתורי אמיר-מנושם. נצפה להמשך. ומאפוטושו תרגמו ספור-מעשה ביתוריה באמריקה, שנישאה לרדיקל פולני ושאת'כ הדל מהיזה רדיקל, כנחוג, וכבוא נחשול הפוגרומים הוא מתיחס אליהם ככל הפולנים, הרדיקלים

והבלתי רדיקלים. אך ה"זשורובקה" אינה יכולה לשאת את הירידה הזאת של בעלה ורבה כו
בהזקת. הספור הוא, ישר מן החיים, אך שפף-דבריו מיכלי, ושרטוטיו — כענות העגלה".

*

יתר חלקי החוברת נופלים מחלק השירה. בכקרת אמנם בא מאמר יקר מאת שמעון
ניצנבורג על משוררנו היקר משרניחובסקי, מאמר העומד בעיקר על הצד האנושי הטוב
והבריא שבבעל, חזיונות ומננינות" (הכותב קורא לו: אירוניות... האירוני הראשון בשירתנו)
והנקרא בעונני, באשר הוא גופא כחוב כרוה של אנושיות מוכה וכריאה; — אבל זה הכל.
יתר רשימות-הבקרת אינן עומדות על הנכח של הירחון. ואגב: בחלק זה אין כלום על ספרות
היהודית המדוברת, בעוד שמתוך גליונות העתונים הבודדים המגיעים אלינו מ"התם" אנו רואים.
כי ספרים ומאמרים ספרותיים נכבדים יוצאים אצלם, והחזיונות האלה דורשים הערכת. שתוקח זו,
אם תתמיד גם לתלן, לא ליתרון תחשב ל"מקלם".

קטמא שתיגא מעלה הד"ר קליאצקין במאמרו המובליציסטי-המחקרי, עם וארץ". הוא
מתוכח עם ה"משנה" (הכל מ"שנויה!"), ששאלת היהודים אינה יכולה למצא פתרון ע"י ההתבוללות
(שמעתם כמיו: פתרון! משל כאילו היו אומרים: פתרון לשאלת הפועלים ע"י המתה כללית!).
ד"ר קליאצקין סובר, שחדת היא הסבה היחידה לקיומנו עד היום, סבה ולא מסוכב, והכל היא
צורת הדת, ואם הצורה הזאת אוכרת, הבסיס העקרי נשמט — וסופנו שמיעה. החבית היא
עיקר גדול לשמירת יין, וככל מין האדם גם היהודים אינם חיים באויר, כי אם על הארץ
ואם הם אינם בארץ שלהם, לניוק ממנה ולחיות עליה חיים ממש, כי אם כארצות זרים, כמצב
של שכנים, מועט בין מרובים, הרי אין תקוה לחייהם הפנומים, וכל זמן שלא תחיה להם
ארץ ונכסים עצמיים וממשיים, כלשון וכו' וכו' אכר יאכדו. ברם ד"ר קליאצקין אינו משמיע את
דמיקת-לבו. הוא מופיע לפנינו כחוקר אוכיקטיבי, היודע רק חוקים סוציולוגיים, או כרופא מוסחה,
העומד מרחוק ונוזר: התולה צריך לקבל רפואה פלוגית. ואם אינה? ואם החולה מקיאת? או
יבוא הסוה. כך נזרזת המריצינה של הרופא. והחולה? החולה, בתוקף רצון החיים, נלהם על
קיומו עד הרגע האחרון ככל האמצעים שבידו. ומרת חזק רצונו כמה אפילו בחשבון המרע
המריציני, ולא כל שכן הסוציולוגי, ש"חוקיו" הם עריין סמוקסקים כל כך.

בסכנת הפמיעה אין איש ממיל ספק. אפילו בא"י ניכר שמשוש בצורתנו, בין בחוונים
החנכתיים, הבאים במגע ומשא עם צרפתים ואנגלים, ובין בשרות ההתחונות, הבאות בדברים
עם ילדי הארץ. הפרוצס, המבוע" הזה הוא גלוי לעין. וכשכיל המובליציסטיקה העברית
כשאלה-השאלות הזאת עבר זמן הוכחים והמחקרים! מי שיש לו להעיר את אונינו על תקונים
לחינו הקבוציים ועל אמצעים ממשיים להגברת רצוננו הלאומי, בכדי להוסיף להתקיים, למרות
הכל, אונינו קשוכות וכפינו פרושות אליו. ואולם מי שרוצה לסקוח עינינו לסכנת הנשקפת לנו
ע"י חזרה על דרשותיהם של גדולים וקטנים—אין אנו צריכים לו. עינינו מקוחות גם בלעדיו.
גם בר-שוכית, המסתכל, הדין, כדרכו, לא בענינינו, כי אם בעניני העולם, שוקע באמרות.
כצוירות קצרה וארוכה הוא דורש על חזיונות שונים כחיי התרבות והעמים, מפליש לפעמים,
כמו במקרה; איוו הערת הראויה להשמע—ותוזר לאמרתיו, שאינן שומכות אור על שום דבר.
וברגמלר כותב ב"מקלם" על שיר-השירים. ספר זה מהו? שיר-ארושיה עממיים,
זמירות להתנות, ואולי גם איוה ספור נשלב ביניהם, ואולי הכל ביחד? יש לחשוב כך ויש
לחשוב גם אחרת. לא ידוע, אימתי נתחבר או נערך? יש מקום לדעה כזו ויש מקום גם
לאחרת. לא ידוע. וכינתים הערות טובות אחרות, ציונים נכונים אחרים, פירוש איוו מלה
וחסברה מקטית, נוחה, ברנמלרית.

בחלק זה בא גם מאמר, שעור לא נגמר, מאת יקותיאל גינצבורג על, חכמת ישראל והערע הקברית.

*

מלכד ההשקפה החרשית, שנכתבה ע"י ר"ר א. גינצבורג, יש בירחון גם מחלקה מיוחדת: בחיים ובספרות. בחוברת זו, הראשונה, היא כוללת: פילוסוף מאת שמעון גינצבורג בשם, הכא והתם, במקום שהכותב מלגלג בצדק על הקיבעים החומים בין סופרי אמריקה וא"י (אלא שאת ההערה הצודקת הזאת אפשר היה להביע בלי ההתוכחות, הנותנת בהכרח מעט לפגם: יחוסו של מי גדול יותר וימי נכבד יותר), ורשימות של יהודי סוחר פולני, החתום איש-מלכת. בעל הרשימות אינו מתיאש מעתיד היהודים בפולניה, כאשר הפולנים, לפי נסיונו, אינם סוחרים טובים, וגם להכא, אם לא ירצו לאבד את מובת המסחר מידם, לא יחקטו בלי יהודים. אבל הכותב כאילו אינו רואה, ש"הצינחמה" זה הוא רק בשביל חוג ידוע, חוג הסוחרים הגדולים, המעטים, סוחר-חוף, שבמובן החומרי וראי עוד עתים לפניהם אפילו בפולניה. אבל המון התגרנים הקטנים, שהם הסובלים בעיקר מן הכוונקט, לא ינחמו כזה. הכותב רואה גם לפניהם מקלט: רוסיה; הגירה לרוסיה. אבל מי נביא וינבא על גורל הדרך הזאת?

חיי הרצל (כשאלה חלקים) מאת ראיבן בן-מרדכי ברוינין, הוצאת "אסף", ניוורק תרע"ט. ספר נחנץ ומועיל, לפי תכנו ולפי הידיעות החשובות שהוא מלמדינו, אבל — האמת חובת לאמרה — נפוח במקצת בצורתו ומלא דברנות. החלק הראשון כולל תולדותיו של תיאודור הרצל מילדותו עד תקונברס הציוני הראשון. ועור לנו שני חלקים, בשעה שכל הנאמה כאן על הרצל יכול היה לתאמר כשליש מזה, ואז לא היה לנו אלא ספר כחלק אחר—והיה יותר טוב. בהקדמה, עד פני שלשה עשר עמודים, מאריך המחבר לספר על כל העבודת המרובה אשר עבד לחבור הספר במשך חמש עשרה שנה; תולך וחוזר על דבר אחר עמוד אחרי עמוד; אבל דעתו עוד אינה מסתקרת כזה, ובפנים הספר הוא עומד שוב, פעם בפעם, ומתחיל: כנשתי לכתוב... "זכאתי את הדברים האלה"... וחרי פרק שלם (הרביעי), שאינו ענין כלל לספר אלא לפגסו של ביוגרף ככלל... כרוינין, שהוא בעצמו עורך, מן, ממזרח וממערב" עד הנה, איך תוציא מחת ירו ספר בלי עריכה?

על כל פנים, העבודה כשהיא לעצמה יפה נעשתה ברובה—כזה אין כל ספק—ועליה יודוהו רבים. ועיר שם עולה מן הדפים אפילו אותו הרית המלכ, שנשחמר אצלנו מימי קריאת הכינוניה של סמולנסקין וגם של מאפו מאת ראובן בן מרדכי ברוינין. לקוראים הצעירים בארץ ישראל, ששם הרצל נשא על שפתיהם ללא דעתו, יחיה הספר הזה, תקל והרווח, מתנה שוכת, ובשאיפת-לב יחכו לשני החלקים הבאים.

כוארסק ויחוסו אל היהדות והיהדות שבתוך מארקס, מאת זלמן רובאשיב (ביהודית המדוברת), הוצאת "פועלי ציון", ברלין 1919.

מארקס, תקיף-המות ובעל המזג הסוער, הנוקם ונוטר כנחש בזולמיקה ושומם ובו לכל המערער על שימתו, שמוס את היהדות מששמת עזה. אבל איזה ערך יש לשנאתו זו? מה ירע הוא מן היהדות, כלומר, מן הסכום תרוחני העולה מכל מעשי היהודים החיים בקבוצים חיי-עם? הוא ראת לפניו כורגנים יהודים אשכנזים ומתאשכנזים, עצם מעצמיו, וקרא איזו ספרים על מושגי היהדות המופשטת—ומצא לו, ובחיתוהו נוטה מטבעו לשנאה יותר מאשר לאהבה, ובמצאו מקום כאן לבכות את חוב-שימתו מבעל דינו הקפיטליזמוס, השליך נעל על היהדות, שהיא, ככיכול, האידריאה של הקפיטליזמוס, ומצוה להלחם בה.

בעל המחברת העלה את כל זה מבלי משים באופן די ברור, אם כי תיאורו כפתיחה על היהדות בגרמניה באותה שעה, שלא ירעה מה לעשות: "יהדות בלי חופש רע, חופש בלי יהדות נ"כ רע" — אינו נכון. להד"ס! לא כך עמדה השאלה לפני יהודי גרמניה, שבהשגחות תנאי החיים מחוק, יצאו מעורם ככל הכחות להנצל מאסון יהדותם באיזה אופן שהוא, כרי שלא יגיע נזק לעסקיהם, לכבודם ולמצבם בחברה. חזיון ידוע לנו בברלין כבמוסקבה, ובמוסקבה ככוורשה. ואי-הכחירות הזאת בהגדרת היהדות בכלל (אחה, כנוגע לזו גם מארקס גם רובאשוב חללים להיות מארקסיסטים!) גרמה לו לבעל המחברת כחלקת השני להכניס "יהדות" לתוך... מארקס גופא: אמונה באושר, צדק, אומיסיזם — ומה לא? ויצא דבר מנוחך: מארקס הורה: היהדות היא וועקסל, והוועקסל הוא דבר שנואי; רובאשוב אוהב את מארקס ואוהב את היהדות וטוען: היהדות היא אמונה כנאולת העולם, היהדות היא צדק, ומארקס כעצמו הוא חתיכת של יהדות. והאמת אומרת: היהדות היא חיי היהודים בפועל, ומארקס בפועל היה מוח רחב כפתחו של אולם כחכמת הכלכלה ובן-משומדים. גודלו אינו כגודלנו וחלקו אינו עשנו.

באש ובחרב, רומן מאת ה. סנקוויץ, תרגום ע. נ. פרענק, הוצאת שטיבל, וורשה, תרע"ט. הספרות, ספרות העולם של הוצאת שטיבל הציגה לה, כנראה, למטרה לתת לנו ספרים, לאו דוקא ספרי-טומת, כי אם ספרים מכל הבא ביד, למען לא יאמר הקורא העברי: צר לי המקום! אין לי מה לקרוא! — ואת זה לעומת זה עשת הסניף הוורשאי של הוצאת זו: הוא שזכה אותנו כספר כספרו של קרלייל על תנכורים ועבודת הנכורים, הוציא גם כחות להניש לנו את הספר החיצון והמטמטם, את הרומן הנכוב הזה של משורר-השליאכמה הפולנית: אכן, בשביל צעירי וורשה סן המחלקות השלישית והרביעית של הגמנסיה הפולנית אין קריאה מתאימה מזו; אבל לקהל קוראי עברית, המבקשים מזון לנפשם — לא.

אינגבורג, רומן מאת ב. קלרמן, תרגום ד. צמח, הוצאת הני"ל.

לא כל הנוצץ הוא זהב, ולא כל מי שמספר על מרחבי שדות ויער, על אנשי שדה ויער, על גברים מוזרים, נסיכים מאניאקים ופיזנים רחבי התכונות, והעיקר, על אהבה פלאית יעריית-קוסמית לאשה פלאית-קוסמית — הוא המסון. נוצצת היא אינגבורג למדי, וכרוח הרומן הזה והרצאתו יש ודאי נקודות-דמיון עם שירת האומפרסיוניסמן הנורווגי, אבל יש גם הכול, והוא ההבדל שבין אמת ולא אמת, שבין הפנינה הדלויה מעמקי הים ופנינת-חזוכית הנעשית בידי בעל-מלאכה. המסון בעל ההתרשמות המרפרפת, לכאורה, נוהן, מבלי משים, מפוסים ריאליים של אנשים וחיים, וקלרמן — ככוונה מופעמת ומורגשת — רק עומדים, שאומרים: דקלמנג. שאיפת משוררים כהמסון היא לתולך שבי את נשמת הארם בקסמים הירועים להם לברם, ושאיפת רומניסטים כקלרמן (בעל ה"מנתרה") היא לתוציא לשוק סחורה, שירבו הקופצים עליה. ולשניהם ניתן מה שבקשו".

מעברות, ירחין עירך ע"י יעקב פייכטמן, ה' א', תרע"ט.

בחוכרת כמו הרבה דברים חמודים: השירים, רשימות-הכקרת של העורך וגם של ר' בנימין, העמודים הראשונים היפים של "בין לבני הכסף" (כל הספר איננו יפת!) רשימותיו: הסוכות, כמו חמיר, של מנחם פוננסקי, ובראש וראשונה — ספורה של דבורה בארון, מספרת (" ברומן הזה עוד ידובר על דמי ירחוננו, ומתוך יחס שונה מזה שהובע כאן. (המערכת).

זו, שקולה לא נשטע זה שנים אחרות. דרך המספרת הזאת במסירת השמיה מן החיים, בהעלאת אורותיהם וצלליהם, היא נכונה ומשובחה, ביהוד בספוריה האחרונים. ובגלים בהירים ואנושיים ישמח הלב גם למקרא האפוס הקטן הזה על סנדר העלוב! — אמנם, המחמשים דוקא, פרובלימות עמוקות, רעיונות חרשים, ואופקים רחבים, כשירה (פרובלימות, רעיונות ואופקים, שאליות ראמת אפשר למסרם ולגלותם תמיד בשתיים-שלוש מלים קולעות) יאמרו על ספור כקצו של סנדר ווי: לא הוא. מעשה באכסטרן לא יוצלח—איוה הרוש יש בדבר? מה סנדר המודולל כי נפקדו ופיינוכר חברתו כי נזכרנה? אבל מי שזכה לעמוד כבר במחיצתו של פיוס זה, הוא יודע, שעל מדרגה זו אין צורך כבר בפמטיקה ובהדושים מרעישים, ושעיקר העיקרים ונקודת-הנקודות בפיוס בכלל הם דוקא בקיים לקיים פשוטים, מצופים צרוף נמשי ומארים באור העצמיות, המזקקה בכור-הסבל.

במסה, סגנון היחיד וסגנון הרבים? עומד יעקב סיכמאן — בנעימה המיוחדת למפחש הלכין' הזה של סירת-שירתנו—על המצב הירוד בספרותנו. יש לנו בעלי סגנון יחיד, יש מתנבאים הנונים — ואין סגנון כללי לנבואת ספרותנו! מפני מה אין? — לא ציין, איך אומר הרוסי? על אין — אין משמם. מה צריך לעשות? — לא יועץ. ומה, באמת, אפשר לעשות? שויתר כל אחר קצת על סגנון-היחיד שלו לשם סגנון הרבים? אבל כלום סגנון רבים הוא דבר שיכול לתעשות ככונת מכון? כלום אינו נוצר מאליו כחיי-הספרות כשישנו תחילה כחיי-החיים? אין עצה! בכל אופן, על אמתת הערתו של בעל-המסה, על אמתת ההערה כשחיא לעצמה, העיד גם החוכרת שנערכה על ידו: הלא כמעט לכל המשתתפים בה יש, פחות או יותר, סגנון-יחיד, וסגנון-רבים לכולה — אין.

מזרח ומערב, מאסף היסטורי-ספרותי לחקירת היהדות הספרדית והמזרחית בתפוצות הנולה. י"ל לע"ע שש פעמים בשנה. לדעת ולתור ובקש חכמה וחשבון (קהלת ו', כ"ח). העורך אברהם אלמליאח, כרך א', ח' א'. אב-אלול תרע"ט, יפו.

מלבד המאמר הממוסמם של ז. ד. ליכונפין; עבודה ישונית בא" בעבר ובעתיד, שממנתו לחוכיה, כי רק בעל-דבספ שמתחננים למוכת עצמם ברכה כהם לישוב, ושאינו ענין כלל לתפקידו של המאסף ההיסטורי הספרותי הזה, באו בחוכרת, על יד עבודתו הסדעית של אירלון ועוד שתיים שלש הערות סדעיות לחקירת היתדות הספרדית והמזרחית, הרבה פילוסופים פובליציסטיים ומכתבים אל המו"ל ודרכים מאת המו"ל על החלום השוב אשר הלמו (החלום טוב הלמנו!) ליסר ירחן כזה ולהוציא אותו לע"ע שש פעמים בשנה. הדוכרים מאריכים על הצורך במדור מיוחד לספרות ספרדית-מזרחית, ולא ישימו אל לב, כי אך מציאותה של ספרות כזאת בעין היתה זכות קיומה; ואולם בחוכרת שנתנו לא די שלא נכרו עקבותיה של ספרות ספרדית מיוחדת, אשר ברכה בה, אלא שרוכם של הדוכרים מעיד על בעליהם, כי לא יחפצו כלל בתכונה כי אם בהתגלות לבם.

פרכוסים, ספור מאת י. הר-אבן (המועל הצעיר, תרע"ט).

כני, נכוד הספור, הוא עלם רך ומפרכם. המים הוא וישר וקשה-רוח כאחד: כרו כי יראה ככותל, שער כי ירחק, עיר כי יראה בחצר — מכל הוא מתרשם, והתרשמות אמת, אבל כל הרשמים אינם מצטרפים לדרכ-מה ונמשו ריקה. מכאן, מהירותו והפוזנר, וקולו המתחנן, הרומם. ענינו אל בת-דירתו, שיחותיהם והניגוחים ביחידות, שלוב ספורי רשמי העבר ברשמי היתת—כל זה נוגע עד הלב. אבל גם זה אינו מצטרף למאורעות-חיים של ממש ואינו יוצא מסוג של פרכוסים.

במספר המתחיל נראים סימני כשרון. אבל ניכר גם מיעוט נסיונות החיים, במובן החיצוני, והגבלת כה-המחשבה, הנקנה על ידי עבודת-ההסתחות. מכאן איוו, פרובינציאליות, אם אפשר לומר כך, בהשקפות וביחסים. גם השפה הכלתי מתוקנה, שיש בה כעין איוו השתרלות, מחירה ונחפזות, ויחד עם זה קושי וחריקת-שער, עושה את הספור ללקוי, מרבה את המונוטוניות שבו ושוללת את עונג הקריאה.

מכל מקום יש כדיבויש-בוטר זה מסקאות שלמות, שכאויר העצמי המיוחד להן, הן עומדות, בלי שום ספק, בגדר יצירה. ה. ב. צלאל.
